

Урок №4. Тема. Аналіз письмового переказу. Види обставин (за значенням), способи вираження їх

Мета:

- *закріпити і поглибити* знання про обставину, її види, порівняльний зворот;
- *розвивати* вміння робити спостереження над мовними явищами;
- *удосконалювати* навички правильного й доречного використання порівняльних зворотів в усному та писемному мовленні;
- *формувати* комунікативні вміння та навички.

Природа не визнає жартів,
вона завжди правдива,
завжди серйозна, завжди сувора;
вона завжди права;
помилки ж і омани виходять від людей.
Йоганн Гете



Усна робота

Чи можна обійтися без обставин?

- ▶ Природа завжди візьме своє. (*Вільям Шекспір*)
- ▶ Найближче до Божества в цьому світі перебуває природа. (*Астольф де Кюстін*)
- ▶ Природа так про все подбала, що всюди ти знаходиш чому вчитися. (*Леонардо Да Вінчі*)

Виражає характеристику чи означає дію

Відповідає на запитання
*як? куди? для чого?
чому? за якої умови?
незважаючи на що?*

Обставина

Виражається іменником,
прислівником,
інфінітивом,
дієприслівником або
фразеологізмом

Способу дії

Міри і ступеня

Місця

Часу

Умови

Мети

Причини

Виконати письмово завдання

Записати речення. Знайти обставини, визначити вид.

- ▶ 1. Природа є причиною всього, вона існує завдяки самій собі; вона буде існувати і діяти вічно ...(*Поль Гольбах*)
- ▶ 2. Поки люди не знають закони природи, вони сліпо підкоряються їм, а раз вони дізналися їх, тоді сили природи підкоряються людям. (*Георгій Плеханов*)
- ▶ 3. Хто поверхнево розглядає природу, той легко губиться в безмежному «Все», але хто глибше слухає її чудесам, той постійно наводиться до Бога, Володаря світу. (*Чарльз де Геер*)
- ▶ 4. У нерозвинених країнах смертельно небезпечно пити воду, а в розвинених - дихати повітрям. (*Джонатан Рабун*)

Лінгвістичне спостереження

- ▶ Порівняти подані парами слова:
- ▶ на віки – навіки, навіки-віків, навік-віки;
- ▶ з гори – бігти згори;
- ▶ після завтра – прийду післязавтра;
- ▶ по волі – йти поволі;
- ▶ без вісті – безвісти;
- ▶ напам'ять – на пам'ять;
- ▶ надворі – на дворі;
- ▶ набік – на бік;
- ▶ насміх – на сміх;
- ▶ заочі – за очі;
- ▶ укупі – у купі.
- ▶ Яка між ними різниця?

Увага!

- ▶ 1. Іменники в непрямих відмінках можуть бути і додатками, й означеннями, й обставинами. Щоб визначити синтаксичну роль такого іменника, слід зважати на значення, яке він виражає, та на питання, яке до нього можна поставити:
- ▶ Вона вийшла (звідки?) з *жита*. — обставина; Тут хлібина (яка?) з *жита* (= житня). — означення; Борошно роблять (із чого?) *із жита*. — додаток.
- ▶ У *життя* вони вступали з різних, світлих *аудиторій*, і серця їх утопали в *щасті*, як в бездоннім *морі* (М. Рильський) - обставини.
- ▶ Нехай умру, та думка не умре! В *таке безсмертя* й я привикла вірить (Леся Українка) — додаток, оскільки сприймається як певний предмет думки.
- ▶ Із панських прихвоснів-рабів ми людьми з *прізвищами* стали і вголос *прізвища* сказали під злечання ворогів (О. Олесь) - означення (вказує на ознаку предмета і відповідає на питання якими?).
- ▶ Плугатарі з *плугами* йдуть (Т. Шевченко) — додаток, бо вказує на певний предмет.

Увага!

- ▶ Інфінітиви можуть бути і додатками, й означеннями, й обставинами. Щоб визначити їх синтаксичну роль, слід діяти, як і в попередньому випадку:
- ▶ Мати навчила (чого?) *співати* доньку. — додаток;
- ▶ Він сів (з якою метою?) *відпочити*. — обставина мети;
- ▶ Кіно — це засіб (який?) *створювати* красу. — означення.

Порівняльний зворот

- ▶ Порівняльний зворот — це частина (сполучення слів) простого речення, яка вводиться сполучниками порівняння *як, мов, немов, наче, неначе, буцім, буцімто, мовбито, немовбито* та ін. й подає додаткову інформацію про предмет, дію, ознаку, найчастіше виступаючи в ролі обставини способу дії або означення.
- ▶ *Розділовізнаки при порівняльному звороті.*
- ▶ Порівняльний зворот у ролі обставини способу дії відокремлюється комою або комами: Світ заснув, *мов маля*, у колисці ночі.
- ▶ Порівняльний зворот може також виконувати роль означення: Пущу над сонцем хмару, (яку?) *як брову* (Тичина); та іменної частини складеного присудка: Хлопець був *наче* молодий дубок.
В останньому випадку кома перед сполучником не ставиться.
- ▶ Якщо перед порівняльним сполучником стоять слова *зовсім, майже*, то порівняльний зворот комою не відокремлюється: День був *майже як влітку* теплий.
- ▶ Не виділяється і зворот, що став фразеологізмом: Товариства виникали по селах *як гриби після дощу* (В. Минко).

Увага!

- ▶ Порівняльний зворот як частину простого речення слід відрізнити від підрядної порівняльної частини складних речень, порівняйте:
- ▶ Її очі, *наче два світлячки*, блищали в темній кімнаті. — порівняльний зворот; Її очі *заблищали* в темній кімнаті, немовби два світлячки в одну мить залетіли із сирієї ночі — підрядна частина складнопідрядного порівняльного речення;
- ▶ Її очі блищали в темній кімнаті, як два світлячки у темну ніч. (= Її очі блищали в темній кімнаті, як два світлячки блищать у темну ніч.) — підрядна частина із випущеним присудком, який поновлюється з попередньої, головної частини складнопідрядного порівняльного речення.
- ▶ Різниця між ними полягає в тому, що підрядна порівняльна частина складнопідрядного речення містить граматичну основу (підмет, присудок).

Вибірково-розподільний диктант

- ▶ Записати слова у дві колонки: у ліву — обставини, виражені прислівниками, у праву — обставини, виражені іменниками з прийменниками чи без них.
- ▶ *Додолю* падатиму *рясною росою* (Т.Шевченко).
Спросоння він *голосно* закричав (І. Нечуй-Левицький).
Шумить весна у силі й цвіті (М.Рильський).
Душа сполохана тремтить листком берези (Олександр Олесь).

- ▶ Записати обставини, розкривши дужки.
- ▶ 1 - (До)гори, (в)осени, (на)вкруг(и,і),
верх(и,і), рачк(и,і), (по)англійськи,
(по)чеськи, (по)ведмежачи, (в)горі,
(до)нині, (на)прикінці, (в)ночі.
- ▶ 2 - (У) двох квартирах світилося, пішли
(у)двох (як?), (на) четверо учнів - один
комп'ютер, поділити яблуко (на)четверо
(як?), (по)двічі, (по)тричі, (по)перше,
(по)п'яте, (по) двоє, (по) троє, (на)гора,
(по)латині.

Заповнити таблицю

Обставина	
Що означає?	...
На які питання відповідає?	...
Чим найчастіше буває виражена?	...

Домашнє завдання

- ▶ § 16 опрацювати.
- ▶ Написати твір-мініатюру «Природа - мати. Будь же сином», використовуючи обставини.
- ▶ Обставини підкреслити.

. Сфотографувати письмову роботу та надіслати мені на освітню платформу для дистанційного навчання HUMAN або на електронну адресу

altinbaeva_l_m@school55.pp.ua

